

xerit, affert ex Simplicio D. Thomas quæst. L, articulo I ad tertium, et nos dubio sequenti attingemus.

XXII. Ex his concluditur primariam, et formalem rationem habitus, seu dispositionis considerari per ordinem ad naturam, seu subjectum cui convenientiam, vel disconvenientiam tribuit ordinando, et disponendo, ea quæ ordinatione indigent, quæ dicuntur partes hujus ordinationis. Quia tamen natura hæc, et subjectum ordinatione ista indiget, vel ad suum esse, vel ad suum operari, si quidem natura est principium radicale operationis, et motus, inde est quod habitui etiam convenit ordo ad actum, seu ad operationem, et habitus influit in actum, et ad id virtutem, et activitatem habere debet, quatenus iste ordo ad actum, et iste influxus ad operationem convenienter se habet ad ipsam naturam, quam habitus disponit ad illum finem, eo quod proprium munus dispositionis est ordinare ea, quæ naturæ sunt, ad aliquid, ut ad finem, et ille finis est operatio, quia naturale est esse principium operationis, et unumquodque est propter suam operationem, ideo intra limites proprios hujus convenientiæ ad naturam intrat hoc quod est dicere ordinem ad actum, præsertim si subjectum quod disponitur per habitum est potentia operativa, cujus propria natura est ordinem habere ad actum. Quod est doctrina S. Thomæ in hac quæstione XLIX, articulo III.

XXIII. Et ex hoc discernitur propria differentia inter potentiam, et habitum, et elicitur definitio propria habitus. Nam pater Suarez supra citatus numero VII et VIII, cum existimet habitus per se primo ordinari ad actum, seu ad operationes, quia non agnoscit alios habitus, qui ad operationem non ordinantur, et hoc quod est ordinari ad actum com-

mune est etiam potentiis, quæ facultatem tribuunt operandi, ponit ipse differentiam inter habitum, et potentiam in hoc, quod potenti attribuit primam facultatem operandi, habitus vero non, sed solum facilitatem, et sic supponit potentiam, quia adjuvat, et faciliat eam. Nominem autem primæ facultatis intelligit non radicalem vim operandi, quæ est principium substantiale, sed proximam, scilicet ipsam virtutem, seu qualitatem, quam substantia operatur, cui supervenit habitus præbens facilitatem, et modum operandi. Cæterum S. Thomas, altius contemplatus hanc differentiam, brevissime nobis insinuavit distinctionem habitus a potentia, dicens in hac quæstione XLIX, articulo III ad secundum: « Quod non est de ratione habitus, quod respiciat potentiam, sed quod respiciat naturam. Et quia natura præcedit actionem, quam respicit potentia, ideo prior species qualitatis ponitur habitus, quam potentia. » Ubi vides rationem contra sententiam Suarez, et legitimam differentiam inter potentiam, et habitum.

XXIV. Rationem quidem, quia si quidditas, et ratio habitus solum consistit in hoc quod dicat habitudinem ad actum, seu operationem per modum facilitantis, et adjuvantis, quæ ratio supponit ipsam potentiam constitutam, et supervenit illi, potentia autem dicit ordinem ad actum per modum primæ facultatis operativæ, sequitur quod inverso ordine ponit philosophus, et communiter omnes pro prima specie qualitatis habitum, et dispositionem, et pro secunda potentiam. Si enim tam potentia, quam habitus qualitates sunt (ut vere sunt) utraque directe, et per se respicit operationem, seu actum. Prior ergo qualitatis species comparatione ad substantiam est potentia, quam ha-

bitus. Cur ergo, et sub qua consideratione, aut formalitate ponitur ab Aristotele primo loco habitus, secundo potentia? Certe non alia potest reddi ratio nisi quam hic significat S. Thomas, quia de ratione habitus est, quod respiciat naturam: et natura præcedit actionem, quam respicit potentia. Verissimum ergo est, quod in inhærendo, seu conveniendo substantiæ, prior est potentia, quam habitus operativus, hic enim acquiritur potentiæ per ejus actus, aut infunditur jam existenti, et indifferentiam, atque amplitudinem ejus determinat, eique inhæret, si habitus, seu dispositio operativa sit.

XXV. Cæterum, quia altior, et superior est ratio habitus, seu dispositionis, quam ratio operativi, oportet quod ante ipsam rationem operativi, seu ante ordinem ad actionem, quam primo respicit potentia, deinde adjuvat, seu ordinat dispositio, et habitus, reperiatur in habitu communis ratio, quæ respicit naturam, quatenus convenienter, aut disconvenienter ordinat eam, aut disponit ad finem suum, sive quoad esse, sive quoad operari. Unde sub hac ratione etiam quando afficit potentiam, eamque perficit, in quantum natura quædam est, talis potentia afficitur ab habitu, convenienterque disponitur juxta id quod talis exigit natura, scilicet ad operandum, ita quod habitus etiam operativus, etiam adjuvans potentiam, magis in ea attendit naturam, quæ est, quam id ad quod est, quamvis et hoc necessario debeat attendere, quia ad hoc est illa natura potentiæ.

XXVI. Constat quoque ex hoc legitima differentia inter potentiam, et habitum. Etenim potentia directe et per se primo respicit actionem, seu operationem tamquam principium elicivum illius; habitus vero

de se solum respicit debitam convenientiam, vel disconvenientiam ipsius naturæ seu principii elicivum, et quando est habitus, seu dispositio ipsius potentiæ operativæ, habitus dicit ordinem ad actum, quia dicit ordinationem, et convenientiam talis potentiæ in ordine ad suum finem, qui est operatio. Et ita uterque tam habitus, quam potentia specificantur per ordinem ad actum, et objectum actus, sed diversimode; potentia directe respiciens ipsum actum, ut principium elicivum ejus; habitus directe respiciendo convenientiam, et debitam ordinationem, seu commensurationem potentiæ ad eundem actum elicivum, quatenus tollit confusionem, aut potentialitatem, aut determinat, seu actualiter indifferentiam, et potentialitatem ejus ad talem operationem, et sic virtutem ejus perficit debite commensurando. Non autem primo, et per se respicit actum, ut principium elicivum in ea linea, et ordine quo potentia etiam per modum facultatis superadditæ, sed tamquam proportionans, aut debite commensurans potentiam ad operandum, quod totum ad convenientiam, vel disconvenientiam pertinet talis naturæ, scilicet potentiæ, cujus natura est ordinari ad operandum.

XXVII. Habitus autem, seu dispositiones ipsius corporis non ordinantur ad operandum, ut sanitas, et pulchritudo, manifestum est non ordinari directe ad operationem, et tamen in eadem formali ratione generica habitus conveniunt cum operativis. Semper ergo assignanda est ratio communis habitui, et dispositioni, quæ non sit ordo ad actionem primo, et per se, sed ordo convenientiæ ad naturam, in qua etiam potest intrare ordo ad operationem, quatenus natura etiam ordinatur ad operationem ut ad finem,

et ipsa natura potentiæ etiam ordinatur ad operationem, non solum ut ad finem, sed etiam ut ad specificativum. Et ita illa qualitas, quæ convenienter ordinat, et disponit talem naturam potentiæ etiam dicit ordinem ad actum, et specificatur ab illo, non sub ratione directæ elicientiæ, sed sub ratione convenientis dispositionis, et ordinationis ad actum. Et sic non dubitamus quod habitus potentiarum per se ordinatur ad actum, et objectum a quibus specificatur, sed non ut activitas per se primo, sed ut ordinans, et determinans, seu proportionans activitatem potentiæ, seu naturæ, in qua est.

Sed objicies: Nam omnis habitus, si est acquisitus, generatur per se ex actibus ad quos inclinatur, et si est infusus, ordinatur ad operationes supernaturales; ergo omnis habitus primo, et per se dicit ordinem ad actus. Item convenientia, vel disconvenientia ad subjectum, etiam fit per qualitates tertiæ speciei, sicut per calorem et frigus, per colorem et sonum, etc. non solum quatenus istæ qualitates reducuntur et ingrediuntur compositionem alterius, quæ est dispositio, verbi gratia sanitatis, aut pulchritudinis, ut D. Thomas dicit in hac quæstione XLIX, artic. x ad secundum. Sed etiam secundum se, sicut simplex calor est convenientis dispositio ignis, et tamen calor est passibilis qualitas, quæ acquiritur per passionem, et motum. Et idem argumentum fit de figura, et de potentia, etc. Denique habitus dat virtutem ad influendum in ipsum actum, non solum quoad facilitatem, et modum, sed etiam quoad substantiam actus (ut infra dicemus) et patet in habitu luminis gloriæ ad eliciendam visionem Dei, ad quam dat virtutem intellectui elevando illum; et scientia dat vim ad eliciendum actus scientificos; et virtus

moralis ad actus bonos, etc. Ergo habitus seu dispositio directe importat activitatem virtutis, ergo et ordinem ad actum, licet non primam, et radicalem facultatem, sicut potentia.

XXVIII. Respondetur ad primum negando consequentiam. Habitus enim generatur ex actibus, et inclinatur ad illos non ut pure et præcise fiat actus in sua essentia, et valore, sed ut fiat taliter, scilicet cum debita convenientia, aut proportionem aliqua, vel commoditate subjecti. Et ipsi supernaturales habitus, qui dantur etiam ad substantiam actus, et valorem ejus, ad quod non potest virtus naturalis, adhuc habent dare proportionem, et facilitatem, et ordinationem rectam subjecti ut bene fiat, et non ut præcise determinando indifferentiam, et potentialitatem ejus, et de se semper inclinant habitus, non solum ut fiat actus, sed ut bene fiat, nisi per accidens impediatur propter imperfectionem status sui, aut resistentiam subjecti, vel ob aliud impedimentum.

XXIX. Ad secundum ex supradictis responsum manet, et explicari potest sic, quia aliud est aliquam formam convenire, vel disconvenire, seu repugnare subjecto, aliud est formam aliquam habere pro munere, et officio convenientias, vel disconvenientias subjecti ordinare, et perficere, quod est proprie disponere, quia ea quæ recte collocantur in suo ordine, dicimus bene disponi. Primo modo omnia accidentia dicunt aliquam convenientiam, aut disconvenientiam, vel repugnantiam ad subjectum, et sunt debita, vel indebita illi, sicque invenitur convenientia in qualitatibus tertiæ speciei, et in figura, et potentia, etc. Secundo modo dantur peculiare formæ habentes illud munus, quæ supponunt posse in subjecto dari deordinationem aliquam ex indeter-

minatione, potentialitate, aut confusione proveniente, ideoque indiget aliquo ordinante, et determinante. Et sic est habitus, vel dispositio, quia dispositio est ordo inter partes, seu inter multa (sive sint multa potentialiter, sive actualiter) ut supra ostensum est. Non omnia autem accidentia dantur ad hoc munus ordinandi vel deordinandi ipsas convenientias, aut disconvenientias subjecti, et potentialitates, aut indeterminationes, et confusiones ejus, et sic non omnia disponunt, licet omnia convenient, vel repugnent, quia non omnia ordinant partes, seu multa, et dispositio, ordo partium est, sicut potentia dimanans a subjecto convenientis est illi, et impotentia repugnans, sed non datur potentia ad ordinandum, et componendum, et proportionandum indifferentiam inter multa, sicut habitus, vel dispositio superveniens.

XXX. Ad tertium respondetur habitum quando advenit potentiæ activæ præbere virtutem ad influendum etiam in substantiam actus, id est, in ipsum exire, et produci, et existere talis actus; sed non præcise ad influendum, et absolute, sed tali modo, scilicet dando aliquam determinationem, aut ordinationem, vel commoditatem operanti ut influat, et operetur. Et sic dicuntur præbere virtutem, quia illam perficiunt, et quasi poliunt, et acuunt in actu primo, ut secundum talem determinationem influat.

Instabis: Determinare potentiam pertinet ad concursum causæ superioris præsertim primæ, quæ causas inferiores determinat, et actuatur ut operentur: ergo hoc non pertinet per se ad habitum, vel dispositionem, sed ad concursum.

XXXI. Respondetur concursum Dei, si sit efficax, deturque ad operandum in actu secundo, non determinare, neque disponere in actu

primo, neque dari ut inter multa ordinet, neque ad plures actus, sed ad singulos, quia est ultimum complementum, et efficax applicatio ad hunc numero actum hic et nunc eliciendum, non virtus aliqua in actu primo collata ad plures actus, id enim pertinet ad sufficiens auxilium non ad efficax ut tale. Et inter hunc concursum, et habitum est plana, et manifesta differentia, quod habitus, seu dispositio determinat, et ordinat indifferentiam, aut confusionem potentiæ in actu primo, et quasi ad aliquam speciem actus, remanente indifferentia, et indeterminatione ad diversos actus in individuo, quos constat habitibus elici, et ad plures unum habitum sufficere. Concursus autem efficax etiam hanc determinationem superat, et ad unum tantum actum sigillatim datur, quo peracto cessat, et transit concursus, sicut et actio. De quo concursu, seu auxilio locuti sunt patres Concilii Palæstini quando coegerunt Pelagium ut fateretur gratiam Dei ad singulos actus dari. Si vero loquamur de concursu non efficaci, nec ad actum secundum dato, sed dante, seu præbente actum primum, quo aliquis constituatur in actu primo, et in virtute ad operandum, talis concursus, seu auxilium reducit ad dispositionem, seu habitum, quia idem munus, et effectus dispositionis facit, licet statum habitus non habeat, si detur per modum transeuntis, et non multum duret.

ARTICULUS II.

Quod sit subjectum habitus?

I. Numerat D. Thomas pro subjecto habitus, seu dispositionis, corpus, animæ essentiam, animæ potentias in quæstione L. In omnibus istis